

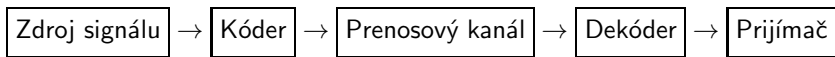
Kódovanie

Stanislav Palúch

Fakulta riadenia a informatiky, Žilinská univerzita

19. marca 2012

Všeobecná schéma prenosového reťazca je nasledujúca:

Dôvody kódovania

- Prispôsobenie abecedy zdroja abecede kanála
- Kompresia dát
- Ochrana proti chybám pri prenose
 - identifikácia istého počtu chýb
 - oprava istého počtu chýb

Ochrana údajov proti neautorizovaným zásahom nie je účelom kódovania

Nech $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ je konečná r -prvková množina. Prvky množiny A nazveme **znakmi**, množinu A **abecedou**. Množinu

$$A^* = \bigcup_{i=1}^{\infty} A^i$$

nazveme **množinou všetkých slov abecedy A** .

Dĺžka slova $a \in A^*$ je počet znakov slova a .

Na množine slov abecedy A zavádzame binárnu **operáciu zreťazenia slov**:

Ak $\mathbf{b} = b_1 b_2 \dots b_p$, $\mathbf{c} = c_1 c_2 \dots c_q$ sú dve slová z A^* , potom definujeme

$$\mathbf{b|c} = b_1 b_2 \dots b_p c_1 c_2 \dots c_q.$$

Zreťazenia slov píšeme bez medzery, či iného oddeľovacieho znaku.

Každé slovo môžeme považovať za zreťazenie jeho častí ľubovoľným spôsobom, ako sa nám hodí. Tak napríklad

$$01010001 = 0101|0001 = 010|100|01 = 0|1|0|1|0|0|0|1.$$

Nech $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ je konečná r -prvková množina. Prvky množiny A nazveme **znakmi**, množinu A **abecedou**. Množinu

$$A^* = \bigcup_{i=1}^{\infty} A^i$$

nazveme **množinou všetkých slov abecedy A** .

Dĺžka slova $a \in A^*$ je počet znakov slova a .

Na množine slov abecedy A zavádzame binárnu **operáciu zreťazenia slov**:

Ak $\mathbf{b} = b_1 b_2 \dots b_p$, $\mathbf{c} = c_1 c_2 \dots c_q$ sú dve slová z A^* , potom definujeme

$$\mathbf{b|c} = b_1 b_2 \dots b_p c_1 c_2 \dots c_q.$$

Zreťazenia slov píšeme bez medzery, či iného oddeľovacieho znaku.

Každé slovo môžeme považovať za zreťazenie jeho častí ľubovoľným spôsobom, ako sa nám hodí. Tak napríklad

$$01010001 = 0101|0001 = 010|100|01 = 0|1|0|1|0|0|0|1.$$

Nech $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ je konečná r -prvková množina. Prvky množiny A nazveme **znakmi**, množinu A **abecedou**. Množinu

$$A^* = \bigcup_{i=1}^{\infty} A^i$$

nazveme **množinou všetkých slov abecedy A** .

Dĺžka slova $a \in A^*$ je počet znakov slova a .

Na množine slov abecedy A zavádzame binárnu **operáciu zretžazenia slov**:

Ak $\mathbf{b} = b_1 b_2 \dots b_p$, $\mathbf{c} = c_1 c_2 \dots c_q$ sú dve slová z A^* , potom definujeme

$$\mathbf{b|c} = b_1 b_2 \dots b_p c_1 c_2 \dots c_q.$$

Zretžazenia slov píšeme bez medzery, či iného oddeľovacieho znaku.

Každé slovo môžeme považovať za zretžazenie jeho častí ľubovoľným spôsobom, ako sa nám hodí. Tak napríklad

$$01010001 = 0101|0001 = 010|100|01 = 0|1|0|1|0|0|0|1.$$

Nech $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$, $B = \{b_1, b_2, \dots, b_s\}$ sú dve abecedy.

Kódovanie je zobrazenie

$$K : A \rightarrow B^*,$$

t. j. predpis, ktorý každému prvku abecedy A priradí slovo abecedy B .

Abeceda A je **zdrojová abeceda**, jej znaky sú **zdrojové znaky**, abeceda B je **kódová abeceda** a jej znaky sú **kódové znaky**.

Množinu všetkých slov kódovej abecedy typu

$$\mathcal{K} = \{\mathbf{b} \mid \mathbf{b} = K(a), a \in A\} = \{K(a_1), K(a_2), \dots, K(a_r)\}$$

nazveme **kódom**, každé slovo z množiny \mathcal{K} je **kódové slovo** ostatné slová z abecedy B sú **nekódové slová**.

Význam majú iba prosté kódovania, t. j. také, kde rôznym zdrojovým znakom a_i , $a_j \in A$ zodpovedajú rôzne kódové slová $K(a_i)$, $K(a_j)$, preto budeme vždy predpokladať, že zobrazenie K je prosté.

Nech $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$, $B = \{b_1, b_2, \dots, b_s\}$ sú dve abecedy.

Kódovanie je zobrazenie

$$K : A \rightarrow B^*,$$

t. j. predpis, ktorý každému prvku abecedy A priradí slovo abecedy B .

Abeceda A je **zdrojová abeceda**, jej znaky sú **zdrojové znaky**, abeceda B je **kódová abeceda** a jej znaky sú **kódové znaky**.

Množinu všetkých slov kódovej abecedy typu

$$\mathcal{K} = \{\mathbf{b} \mid \mathbf{b} = K(a), a \in A\} = \{K(a_1), K(a_2), \dots, K(a_r)\}$$

nazveme **kódom**, každé slovo z množiny \mathcal{K} je **kódové slovo** ostatné slová z abecedy B sú **nekódové slová**.

Význam majú iba prosté kódovania, t. j. také, kde rôznym zdrojovým znakom a_i , $a_j \in A$ zodpovedajú rôzne kódové slová $K(a_i)$, $K(a_j)$, preto budeme vždy predpokladať, že zobrazenie K je prosté.

Nech $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$, $B = \{b_1, b_2, \dots, b_s\}$ sú dve abecedy.

Kódovanie je zobrazenie

$$K : A \rightarrow B^*,$$

t. j. predpis, ktorý každému prvku abecedy A priradí slovo abecedy B .

Abeceda A je **zdrojová abeceda**, jej znaky sú **zdrojové znaky**, abeceda B je **kódová abeceda** a jej znaky sú **kódové znaky**.

Množinu všetkých slov kódovej abecedy typu

$$\mathcal{K} = \{\mathbf{b} \mid \mathbf{b} = K(a), a \in A\} = \{K(a_1), K(a_2), \dots, K(a_r)\}$$

nazveme **kódom**, každé slovo z množiny \mathcal{K} je **kódové slovo** ostatné slová z abecedy B sú **nekódové slová**.

Význam majú iba prosté kódovania, t. j. také, kde rôznym zdrojovým znakom a_i , $a_j \in A$ zodpovedajú rôzne kódové slová $K(a_i)$, $K(a_j)$, preto budeme vždy predpokladať, že zobrazenie K je prosté.

Každé kódovanie K môžeme rozšíriť na kódovanie K^* zdrojových slov predpisom

$$K^*(a_{i_1} a_{i_2} \dots a_{i_n}) = K(a_{i_1}) | K(a_{i_2}) | \dots | K(a_{i_n})$$

Kódovanie K^* je vlastne kódovaním znak po znaku.

Kódovanie môže rôznym znakom priradiť kódové slová rôznej dĺžky.

Často sa však stretávame s kódovaniami, u ktorých všetky kódové slová majú rovnakú dĺžku.

Blokové kódovanie (dĺžky n) je také kódovanie, ktoré všetkým zdrojovým znakom priradí kódové slová rovnakej dĺžky n .

Každé kódovanie K môžeme rozšíriť na kódovanie K^* zdrojových slov predpisom

$$K^*(a_{i_1} a_{i_2} \dots a_{i_n}) = K(a_{i_1}) | K(a_{i_2}) | \dots | K(a_{i_n})$$

Kódovanie K^* je vlastne kódovaním znak po znaku.

Kódovanie môže rôznym znakom priradiť kódové slová rôznej dĺžky.

Často sa však stretávame s kódovaniami, u ktorých všetky kódové slová majú rovnakú dĺžku.

Blokové kódovanie (dĺžky n) je také kódovanie, ktoré všetkým zdrojovým znakom priradí kódové slová rovnakej dĺžky n .

Každé kódovanie K môžeme rozšíriť na kódovanie K^* zdrojových slov predpisom

$$K^*(a_{i_1} a_{i_2} \dots a_{i_n}) = K(a_{i_1}) | K(a_{i_2}) | \dots | K(a_{i_n})$$

Kódovanie K^* je vlastne kódovaním znak po znaku.

Kódovanie môže rôznym znakom priradiť kódové slová rôznej dĺžky.

Často sa však stretávame s kódovaniami, u ktorých všetky kódové slová majú rovnakú dĺžku.

Blokové kódovanie (dĺžky n) je také kódovanie, ktoré všetkým zdrojovým znakom priradí kódové slová rovnakej dĺžky n .

Každé kódovanie K môžeme rozšíriť na kódovanie K^* zdrojových slov predpisom

$$K^*(a_{i_1} a_{i_2} \dots a_{i_n}) = K(a_{i_1}) | K(a_{i_2}) | \dots | K(a_{i_n})$$

Kódovanie K^* je vlastne kódovaním znak po znaku.

Kódovanie môže rôznym znakom priradiť kódové slová rôznej dĺžky.

Často sa však stretávame s kódovaniami, u ktorých všetky kódové slová majú rovnakú dĺžku.

Blokové kódovanie (dĺžky n) je také kódovanie, ktoré všetkým zdrojovým znakom priradí kódové slová rovnakej dĺžky n .

Každé kódovanie K môžeme rozšíriť na kódovanie K^* zdrojových slov predpisom

$$K^*(a_{i_1} a_{i_2} \dots a_{i_n}) = K(a_{i_1}) | K(a_{i_2}) | \dots | K(a_{i_n})$$

Kódovanie K^* je vlastne kódovaním znak po znaku.

Kódovanie môže rôznym znakom priradiť kódové slová rôznej dĺžky.

Často sa však stretávame s kódovaniami, u ktorých všetky kódové slová majú rovnakú dĺžku.

Blokové kódovanie (dĺžky n) je také kódovanie, ktoré všetkým zdrojovým znakom priradí kódové slová rovnakej dĺžky n .

Príklad

Nech $A = \{a, b, c, d\}$,

$B = \{0, 1\}$, nech $K(a) = 00$, $K(b) = 01$, $K(c) = 10$, $K(d) = 11$.

Potom správu $aabd$ (t. j. slovo v abecede A) zakódujeme ako

$$K^*(aabd) = 00000111.$$

Ak na strane prijímača dostaneme slovo 00000111 a poznáme zobrazenie K , vieme, že každý znak zdrojovej abecedy bol zakódovaný do dvoch znakov kódovej abecedy, a teda jediné možné rozdelenie prijatej správy na kódové slová je

$$00|00|01|11,$$

čo vedie k jednoznačnému dekódovaniu správy.

Kódovanie K je blokovým kódovaním dĺžky 2.

Príklad

Študenti sú hodnotení známkami 1, 2, 3, 4.

Vieme, že najčastejšia známka je 2 a potom 1.

Na zakódovanie štyroch znakov zdrojovej abecedy $A = \{1, 2, 3, 4\}$ by stačili dva znaky binárnej kódovej abecedy $B = \{0, 1\}$.

Pretože však trojky a štvorky sa vyskytujú zriedkavo, a dvojky zas veľmi často, chceme dvojkám dať čo najkratšie kódové slovo.

Navrhujeme preto toto kódovanie:

$$K(1) = 01, K(2) = 0, K(3) = 011, K(4) = 111.$$

Správa

1234

bude zakódovaná ako

01|0|011|111.

Ak budeme postavení pred úlohu dekódovať správu 010011111, budeme musieť postupovať od zadu.

Ak napríklad dostaneme čiastočnú správu

01111...,

nevieme, či bola vyslaná ako 0|111|1..., alebo 01|111..., alebo 011|11...,
nemôžeme ho preto dekódovať znak po znaku.

Príklad

Študenti sú hodnotení známkami 1, 2, 3, 4.

Vieme, že najčastejšia známka je 2 a potom 1.

Na zakódovanie štyroch znakov zdrojovej abecedy $A = \{1, 2, 3, 4\}$ by stačili dva znaky binárnej kódovej abecedy $B = \{0, 1\}$.

Pretože však trojky a štvorky sa vyskytujú zriedkavo, a dvojky zas veľmi často, chceme dvojkám dať čo najkratšie kódové slovo.

Navrhujeme preto toto kódovanie:

$$K(1) = 01, K(2) = 0, K(3) = 011, K(4) = 111.$$

Správa

1234

bude zakódovaná ako

01|0|011|111.

Ak budeme postavení pred úlohu dekódovať správu 010011111, budeme musieť postupovať od zadu.

Ak napríklad dostaneme čiastočnú správu

01111...,

nevieme, či bola vyslaná ako 0|111|1..., alebo 01|111..., alebo 011|11...,
nemôžeme ho preto dekódovať znak po znaku.

Definícia

Hovoríme, že kódovanie $K : A \rightarrow B^*$ je **jednoznačne dekódovateľné**, ak zo znalosti zakódovanej správy $K^*(a_1 a_1 \dots a_n)$ môžeme vždy určiť zdrojovú správu $a_1 a_1 \dots a_n$, t. j. ak je zobrazenie $K^* : A^* \rightarrow B^*$ prostým zobrazením.

Príklad

Rozšírme zdrojovú abecedu z príkladu 2 na $A = \{1, 2, 3, 4, 5\}$ a definujme kódovanie

$$K(1) = 01, K(2) = 0, K(3) = 011, K(4) = 111, K(5) = 101.$$

Majme správu 0101101. Pre dekódovanie by sme ju mohli rozdeliť nasledovne:

$$0|101|101, \quad 01|01|101, \quad 01|011|01,$$

pričom tieto delenia zodpovedajú zdrojovým slovám porade

$$255, \quad 115, \quad 131.$$

Vidíme, že napriek tomu, že kódové zobrazenie $K : A \rightarrow B^*$ je prosté, príslušné zobrazenie $K^* : A^* \rightarrow B^*$ prosté nie je.

K nie je jednoznačne dekódovateľné kódovanie.

Definícia

Prefixom slova $\mathbf{b} = b_1 b_2 \dots b_k$ nazveme každé zo slov b_1 , $b_1 b_2$, \dots , $b_1 b_2 \dots b_{k-1}$, $b_1 b_2 \dots b_k$.

*Kódovanie resp. kód sa nazýva **prefixové**, ak žiadne kódové slovo nie je prefixom iného kódového slova.*

Prefixové kódovanie je jediné kódovanie, ktoré môžeme dekódovať znak po znaku – t. j. v priebehu prijímania správy (a nemusíme čakať na prijatie celej správy).

Dekódovanie prijatej správy robíme tak, že v nej nájdeme najmenší počet znakov zľava, ktoré tvoria kódové slovo $K(a)$ niektorého zdrojového znaku a , tieto znaky dekódujeme, zrušíme dekódované znaky z kódovanej správy a pokračujeme ďalej rovnakým spôsobom.

Definícia

Prefixom slova $\mathbf{b} = b_1 b_2 \dots b_k$ nazveme každé zo slov $b_1, b_1 b_2, \dots, b_1 b_2 \dots b_{k-1}, b_1 b_2 \dots b_k$.

Kódovanie resp. kód sa nazýva **prefixové**, ak žiadne kódové slovo nie je prefixom iného kódového slova.

Prefixové kódovanie je jediné kódovanie, ktoré môžeme dekódovať znak po znaku – t. j. v priebehu prijímania správy (a nemusíme čakať na prijatie celej správy).

Dekódovanie prijatej správy robíme tak, že v nej nájdeme najmenší počet znakov zľava, ktoré tvoria kódové slovo $K(a)$ niektorého zdrojového znaku a , tieto znaky dekódujeme, zrušíme dekódované znaky z kódovanej správy a pokračujeme ďalej rovnakým spôsobom.

Veta

Kraftova nerovnosť. *Majme zdrojovú abecedu $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s r znakmi, kódovú abecedu $B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$ s n znakmi. Prefixový kód s dĺžkami kódových slov d_1, d_2, \dots, d_r existuje práve vtedy, keď*

$$n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_r} \leq 1. \quad (1)$$

Dôkaz.

Nech platí Kraftova nerovnosť (1).

Usporiadajme znaky zdrojovej abecedy tak, aby platilo

$$d_1 \leq d_2 \leq \dots \leq d_r.$$

Za $K(a_1)$ zvolíme ľubovoľné slovo abecedy B dĺžky d_1 .

Veta

Kraftova nerovnosť. *Majme zdrojovú abecedu $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s r znakmi, kódovú abecedu $B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$ s n znakmi. Prefixový kód s dĺžkami kódových slov d_1, d_2, \dots, d_r existuje práve vtedy, keď*

$$n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_r} \leq 1. \quad (1)$$

Dôkaz.

Nech platí Kraftova nerovnosť (1).

Usporiadajme znaky zdrojovej abecedy tak, aby platilo

$$d_1 \leq d_2 \leq \dots \leq d_r.$$

Za $K(a_1)$ zvolíme ľubovoľné slovo abecedy B dĺžky d_1 .

Kraftova nerovnosť

Predpokladajme, že už máme priradené kódové slová požadovanej dĺžky $K(a_1), K(a_2), \dots, K(a_i)$.

Pri voľbe kódového slova $K(a_{i+1})$ dĺžky d_{i+1} sa musíme vyhnúť

- $n^{(d_{i+1}-d_1)}$ slovám dĺžky d_{i+1} , ktoré majú prefix $K(a_i)$,
- $n^{(d_{i+1}-d_2)}$ slovám dĺžky d_{i+1} , ktoré majú prefix $K(a_{i+1})$ atď. až
-
-
- $n^{(d_{i+1}-d_i)}$ slovám dĺžky d_{i+1} , ktoré majú prefix $K(a_i)$,

pričom všetkých slov dĺžky d_{i+1} je $n^{d_{i+1}}$.

Počet zakázaných slov je teda

$$n^{(d_{i+1}-d_1)} + n^{(d_{i+1}-d_2)} + \dots + n^{(d_{i+1}-d_i)}. \quad (2)$$

Keďže platí Kraftova nerovnosť (1), tým skôr platí pre prvých $i + 1$ členov ľavej strany (1):

$$n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_i} + n^{-d_{i+1}} \leq 1. \quad (3)$$

Po vynásobení nerovnosti (3) číslom $n^{d_{i+1}}$ dostávame

$$n^{(d_{i+1}-d_1)} + n^{(d_{i+1}-d_2)} + \dots + n^{(d_{i+1}-d_i)} + 1 \leq n^{d_{i+1}}. \quad (4)$$

Podľa (4) je počet zakázaných slov aspoň o 1 slovo menší, než počet všetkých slov dĺžky d_{i+1} a preto môžeme toto slovo definovať ako kódové slovo $K(a_{i+1})$.

Majme prefixový kód s dĺžkami d_1, d_2, \dots, d_r .

Predpokladajme

$$d_1 \leq d_2 \leq \dots \leq d_r.$$

Existuje n^{d_r} slov dĺžky d_r , ktorými možno zakódovať písmeno a_r .

Pre každé $i = 1, 2, \dots, r - 1$ je slovo $K(a_i)$ prefixom $n^{(d_r - d_i)}$ slov dĺžky d_r – tieto slová sú pre výber slova $K(a_r)$ zakázané (inak by totiž kód nebol prefixový).

Pretože aj pre slovo $K(a_r)$ sa ušlo jedno kódové slovo dĺžky d_r , musí platiť:

$$n^{(d_r - d_1)} + n^{(d_r - d_2)} + \dots + n^{(d_r - d_{r-1})} + 1 \leq n^{d_r}. \quad (5)$$

Vydelením nerovnosti (5) číslom n^{d_r} dostávame požadovanú Kraftovu nerovnosť (1). □

Algoritmus na zostrojenie prefixového kódu s dĺžkami slov

$$d_1, d_2, \dots, d_r$$

Prvá časť dôkazu vety 1 je konštruktívna, dáva návod na zostrojenie prefixového kódovania, ak sú dané požadované dĺžky

$$d_1 \leq d_2 \leq \dots \leq d_r$$

kódových slov spĺňajúce Kraftovu nerovnosť.

Za $K(a_1)$ zvolíme ľubovoľné slovo dĺžky d_1 .

Keď už máme určené $K(a_1), K(a_2), \dots, K(a_i)$, za $K(a_{i+1})$ zvolíme ľubovoľné slovo dĺžky d_{i+1} , ktoré nemá ako prefix žiadne zo slov $K(a_1), K(a_2), \dots, K(a_i)$.

Existenciu aspoň jedného takéhoto slova zaručuje Kraftova nerovnosť.

Veta

Mac Millan.

Pre každé jednoznačne dekódovateľné kódovanie so zdrojovou abecedou

$$A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$$

a kódovou abecedou

$$B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$$

s dĺžkami kódových slov d_1, d_2, \dots, d_r platí Kraftova nerovnosť (1), t.j.:

$$n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_r} \leq 1.$$

Dôkaz.

Majme jednoznačne dekódovateľné kódovanie K s dĺžkami kódových slov $d_1 \leq d_2 \leq \dots \leq d_r$. Označme

$$c = n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_r} . \quad (6)$$

V ďalšom postupe sa budeme snažiť ukázať, že $c \leq 1$.

Nech k je ľubovoľné prirodzené číslo.

Majme množinu \mathcal{M}_k všetkých slov kódovej abecedy typu

$$\mathbf{b} = K(a_{i_1})|K(a_{i_2})| \dots |K(a_{i_k}).$$

Dĺžka každého takéhoto slova \mathbf{b} je $d_{i_1} + d_{i_2} + \dots + d_{i_k}$ a je menšia alebo rovná $k \cdot d_r$, pretože maximálna dĺžka kódového slova je d_r .

Skúmajme výraz

$$c^k = [n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_r}]^k = \sum_{i_1=1}^n \sum_{i_2=1}^n \dots \sum_{i_k=1}^n n^{-(d_{i_1}+d_{i_2}+\dots+d_{i_k})} . \quad (7)$$

Pretože K je jednoznačne dekódovateľné, platí pre dve rôzne slová zdrojovej abecedy $a_1 a_2 \dots a_{i_k}$, $a'_1 a'_2 \dots a'_{i_k}$

$$K(a_{i_1})|K(a_{i_2})| \dots |K(a_{i_k}) \neq K(a'_{i_1})|K(a'_{i_2})| \dots |K(a'_{i_k}) .$$

Preto ku každému slovu

$$\mathbf{b} = K(a_{i_1})|K(a_{i_2})| \dots |K(a_{i_k})$$

z množiny \mathcal{M}_k možno priradiť práve jeden sčítanec

$$n^{-(d_{i_1}+d_{i_2}+\dots+d_{i_k})}$$

na pravej strane (7) taký, že jeho záporne vzatý exponent $(d_{i_1} + d_{i_2} + \dots + d_{i_k})$ sa rovná dĺžke slova \mathbf{b} .

Skúmajme výraz

$$c^k = [n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_r}]^k = \sum_{i_1=1}^n \sum_{i_2=1}^n \dots \sum_{i_k=1}^n n^{-(d_{i_1} + d_{i_2} + \dots + d_{i_k})} . \quad (7)$$

Pretože K je jednoznačne dekódovateľné, platí pre dve rôzne slová zdrojovej abecedy $a_1 a_2 \dots a_{i_k}$, $a'_1 a'_2 \dots a'_{i_k}$

$$K(a_{i_1})|K(a_{i_2})| \dots |K(a_{i_k}) \neq K(a'_{i_1})|K(a'_{i_2})| \dots |K(a'_{i_k}) .$$

Preto ku každému slovu

$$\mathbf{b} = K(a_{i_1})|K(a_{i_2})| \dots |K(a_{i_k})$$

z množiny \mathcal{M}_k možno priradiť práve jeden sčítanec

$$n^{-(d_{i_1} + d_{i_2} + \dots + d_{i_k})}$$

na pravej strane (7) taký, že jeho záporne vzatý exponent $(d_{i_1} + d_{i_2} + \dots + d_{i_k})$ sa rovná dĺžke slova \mathbf{b} .

Ako sme už ukázali, maximálna dĺžka slova z množiny \mathcal{M}_k je kd_r . Označme $M = kd_r$. Výraz na pravej strane vzťahu (7)

$$c^k = [n^{-d_1} + n^{-d_2} + \dots + n^{-d_r}]^k = \sum_{i_1=1}^n \sum_{i_2=1}^n \dots \sum_{i_k=1}^n n^{-(d_{i_1} + d_{i_2} + \dots + d_{i_k})} .$$

je polynómom stupňa M premennej $\frac{1}{n}$, a preto ho môžeme zapísať v tvare

$$c^k = s_1 \cdot n^{-1} + s_2 \cdot n^{-2} + \dots + s_M \cdot n^{-M} = \sum_{i=1}^M s_i \cdot n^{-i} .$$

V súčte na pravej strane posledného výrazu sa vyskytuje člen n^{-i} práve toľkokrát, koľko slov z množiny \mathcal{M}_k má dĺžku i .

Pretože kódová abeceda má n znakov, najviac n^i slov z množiny \mathcal{M}_k môže mať dĺžku i , čo znamená, že $s_i \leq n^i$.

S využitím $s_i \leq n^i$ môžeme písať:

$$\begin{aligned}c^k &= s_1 \cdot n^{-1} + s_2 \cdot n^{-2} + \dots + s_M \cdot n^{-M} \leq \\ &\leq n^1 \cdot n^{-1} + n^2 \cdot n^{-2} + \dots + n^M \cdot n^{-M} \leq 1 + 1 + \dots + 1 = M = k \cdot d_r\end{aligned}$$

a teda

$$\frac{c^k}{k} \leq d_r . \quad (8)$$

Pretože nerovnosť (8) musí platiť pre ľubovoľné k , musí byť $c \leq 1$. \square

Nech je daný stacionárny zdroj $\mathcal{Z} = (\Omega, \mathcal{A}, P)$, ktorý produkuje jednotlivé znaky zdrojovej abecedy $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s pravdepodobnosťami p_1, p_2, \dots, p_r , $\sum_{i=1}^r p_i = 1$.

Majme prefixové kódovanie K také, že dĺžky kódových slov

$$K(a_1), K(a_2), \dots, K(a_r)$$

sú

$$d_1, d_2, \dots, d_r.$$

Potom **stredná dĺžka kódového slova** kódovania K je

$$d(K) = p_1 \cdot d_1 + p_2 \cdot d_2 + \dots + p_r \cdot d_r = \sum_{i=1}^r p_i \cdot d_i. \quad (9)$$

Najkratší kód - Huffmanova konštrukcia

Ak kódom K kódujeme správu s veľkým počtom N znakov, môžeme očakávať, že dĺžka (počet znakov) zakódovanej správy v abecede B bude približne $N \cdot d(K)$.

Keďže veľmi často (z hľadiska prenosu alebo uloženia správy) chceme, aby zakódovaná správa bola čo najkratšia, hľadáme kódovanie K s minimálnou strednou dĺžkou kódového slova $d(K)$.

Definícia

Majme danú zdrojovú abecedu $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s pravdepodobnosťami výskytu p_1, p_2, \dots, p_r a kódovú abecedu $B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$.

Najkratšie n -znakové kódovanie abecedy A je také kódovanie $K : A \rightarrow B^*$, ktoré má najmenšiu strednú dĺžku kódového slova $d(K)$.

Najkratší prefixový kód skonštruoval O. Huffman (čítaj hafmen) v roku 1952. Budeme sa zaoberať hlavne binárnym kódovaním, pretože je z hľadiska aplikácií najdôležitejšie.

Najkratší kód - Huffmanova konštrukcia

Ak kódom K kódujeme správu s veľkým počtom N znakov, môžeme očakávať, že dĺžka (počet znakov) zakódovanej správy v abecede B bude približne $N \cdot d(K)$.

Keďže veľmi často (z hľadiska prenosu alebo uloženia správy) chceme, aby zakódovaná správa bola čo najkratšia, hľadáme kódovanie K s minimálnou strednou dĺžkou kódového slova $d(K)$.

Definícia

Majme danú zdrojovú abecedu $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s pravdepodobnosťami výskytu p_1, p_2, \dots, p_r a kódovú abecedu $B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$.

Najkratšie n -znakové kódovanie abecedy A je také kódovanie $K : A \rightarrow B^*$, ktoré má najmenšiu strednú dĺžku kódového slova $d(K)$.

Najkratší prefixový kód skonštruoval O. Huffman (čítaj hafmen) v roku 1952. Budeme sa zaoberať hlavne binárnym kódovaním, pretože je z hľadiska aplikácií najdôležitejšie.

Najkratší kód - Huffmanova konštrukcia

Ak kódom K kódujeme správu s veľkým počtom N znakov, môžeme očakávať, že dĺžka (počet znakov) zakódovanej správy v abecede B bude približne $N \cdot d(K)$.

Keďže veľmi často (z hľadiska prenosu alebo uloženia správy) chceme, aby zakódovaná správa bola čo najkratšia, hľadáme kódovanie K s minimálnou strednou dĺžkou kódového slova $d(K)$.

Definícia

Majme danú zdrojovú abecedu $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s pravdepodobnosťami výskytu p_1, p_2, \dots, p_r a kódovú abecedu $B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$.

Najkratšie n -znakové kódovanie abecedy A je také kódovanie $K : A \rightarrow B^*$, ktoré má najmenšiu strednú dĺžku kódového slova $d(K)$.

Najkratší prefixový kód skonštruoval O. Huffman (čítaj hafmen) v roku 1952. Budeme sa zaoberať hlavne binárnym kódovaním, pretože je z hľadiska aplikácií najdôležitejšie.

Ak kódom K kódujeme správu s veľkým počtom N znakov, môžeme očakávať, že dĺžka (počet znakov) zakódovanej správy v abecede B bude približne $N \cdot d(K)$.

Keďže veľmi často (z hľadiska prenosu alebo uloženia správy) chceme, aby zakódovaná správa bola čo najkratšia, hľadáme kódovanie K s minimálnou strednou dĺžkou kódového slova $d(K)$.

Definícia

Majme danú zdrojovú abecedu $A = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s pravdepodobnosťami výskytu p_1, p_2, \dots, p_r a kódovú abecedu $B = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$.

Najkratšie n -znakové kódovanie abecedy A je také kódovanie $K : A \rightarrow B^*$, ktoré má najmenšiu strednú dĺžku kódového slova $d(K)$.

Najkratší prefixový kód skonštruoval O. Huffman (čítaj hafmen) v roku 1952. Budeme sa zaoberať hlavne binárnym kódovaním, pretože je z hľadiska aplikácií najdôležitejšie.

Algoritmus na zostrojenie Huffmanovho binárneho kódu

Budeme postupne budovať binárny koreňový strom, ktorého listy budú znaky zdrojovej abecedy A . Každý vrchol stromu bude mať priradenú pravdepodobnosť a binárny znak 0 alebo 1

- Krok 1:** Zostroj vrcholovo ohodnotený graf $G = (V, H, p)$, kde $V = A$ a kde $p(v)$ je pravdepodobnosť znaku v . Inicializačne polož $H := \emptyset$. Všetky vrcholy z V inicializačne prehlás za neoznačené.
- Krok 2:** Nájdi dva neoznačené vrcholy u, w z množiny V s najmenšími pravdepodobnosťami $p(u), p(w)$. Označuj vrchol u značkou 0, vrchol w značkou 1. Množinu vrcholov V rozšír o vrchol x , t. j. polož $V := V \cup \{x\}$ pre nejaké $x \notin V$, polož $p(x) := p(u) + p(w)$, $H := H \cup \{(x, u), (x, w)\}$ a nový vrchol x prehlás za neoznačený.
- Krok 3:** Ak je graf G súvislý, choď na Krok 4, inak pokračuj Krok 2.
- Krok 4:** Teraz je graf G koreňovým stromom s listami (t. j. vrcholmi stupňa 1) zodpovedajúcimi znakom zdrojovej abecedy A . Všetky vrcholy stromu G okrem koreňa sú označené binárnymi značkami 0 alebo 1. Z koreňa stromu do každého listu vedie jediná cesta, postupnosť binárnych značiek vrcholov na tejto ceste určuje prefixový kód príslušného znaku.

Entropia zdroja informácie

$$H(\mathcal{Z}) = - \lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \cdot \sum_{(x_1, \dots, x_n) \in \mathcal{Z}} P(x_1, x_2, \dots, x_n) \cdot \log_2 P(x_1, x_2, \dots, x_n) .$$

Pre stacionárny nezávislý zdroj \mathcal{Z} s r -prvkovou abecedou

$Z = \{a_1, a_2, \dots, a_r\}$ s pravdepodobnosťami znakov p_1, p_2, \dots, p_r

$$H(\mathcal{Z}) = - \sum_{i=1}^r p_i \cdot \log_2(p_i) .$$

Majme ľubovoľné binárne prefixové kódovanie K abecedy Z s dĺžkami kódových slov d_1, d_2, \dots, d_r a so strednou dĺžkou slova $d = d(K)$.

Chceme zistiť vzťah medzi veličinami $H(\mathcal{Z})$ a d pre prípad stacionárneho nezávislého zdroja.

Entropia zdroja a dĺžka najkratšieho kódovania

$$\begin{aligned}H(\mathcal{Z}) - d &= \sum_{i=1}^r p_i \cdot \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) - \sum_{i=1}^r p_i \cdot d_i = \sum_{i=1}^r p_i \cdot \left[\log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) - d_i \right] = \\&= \sum_{i=1}^r p_i \cdot \left[\log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) + \log_2 \left(2^{-d_i} \right) \right] = \sum_{i=1}^r p_i \cdot \left[\log_2 \left(\frac{2^{-d_i}}{p_i} \right) \right] = \\&= \frac{1}{\ln 2} \cdot \sum_{i=1}^r p_i \cdot \left[\underbrace{\ln \left(\frac{2^{-d_i}}{p_i} \right)}_{\substack{x \\ \ln x \leq x-1}} \right] \leq \\&\leq \frac{1}{\ln 2} \cdot \sum_{i=1}^r p_i \cdot \left(\frac{2^{-d_i}}{p_i} - 1 \right) = \frac{1}{\ln 2} \cdot \left[\sum_{i=1}^r 2^{-d_i} - \sum_{i=1}^r p_i \right] = \\&= \frac{1}{\ln 2} \cdot \left[\underbrace{\sum_{i=1}^r 2^{-d_i} - 1}_{\leq 1} \right] \leq 0 .\end{aligned}$$

Zvoľme teraz prirodzené čísla d_i pre $i = 1, 2, \dots, r$ tak, aby platilo

$$\log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) \leq d_i < \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) + 1$$

pre každé i .

Potom prvú nerovnosť môžeme postupne prepísať

$$\log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) \leq d_i \Rightarrow \frac{1}{p_i} \leq 2^{d_i} \Rightarrow 2^{-d_i} \leq p_i .$$

Keďže posledná nerovnosť v predchádzajúcom riadku platí pre každé $i \in \{1, 2, \dots, r\}$, môžeme písať

$$\sum_{i=1}^r 2^{-d_i} \leq \sum_{i=1}^r p_i \leq 1 .$$

Prirodzené čísla d_i pre $i = 1, 2, \dots, r$ splňujú Kraftovu nerovnosť, a preto existuje binárne prefixové kódovanie K s dĺžkami kódových slov d_1, d_2, \dots, d_r .

Entropia zdroja a dĺžka najkratšieho kódovania

Prirodzené čísla d_i pre $i = 1, 2, \dots, r$ boli zvolené tak, aby platilo

$$\log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) \leq d_i < \log_2 \left(\frac{1}{p_i} \right) + 1 = -\log_2(p_i) + 1$$

pre každé i .

Pre strednú dĺžku slova kódovania K platí:

$$d = \sum_{i=1}^r p_i \cdot d_i < - \sum_{i=1}^r p_i \cdot [\log_2(p_i) + 1] = - \sum_{i=1}^r p_i \cdot \log_2(p_i) + \sum_{i=1}^r p_i = H(\mathcal{Z}) + 1 .$$

Veta

Nech \mathcal{Z} je stacionárny nezávislý zdroj s entropiou $H(\mathcal{Z})$, nech d_{opt} je stredná dĺžka kódového slova najkratšieho binárneho prefixového kódovania abecedy A . Potom platí:

$$\boxed{H(\mathcal{Z}) \leq d_{\text{opt}} < H(\mathcal{Z}) + 1 .} \quad (10)$$

Entropia zdroja a dĺžka najkratšieho kódovania

Majme stacionárny nezávislý zdroj \mathcal{Z} so zdrojovou abecedou $Z = \{x, y, z\}$ s troma znakmi, ktorých pravdepodobnosti výskytu sú

$$p_x = 0.9, \quad p_y = 0.05, \quad p_z = 0.05$$

Najkratšie binárne prefixové kódovanie abecedy Z

$$K(x) = 0, \quad K(y) = 10, \quad K(z) = 11$$

$$d(K) = 1 \times 0.9 + 2 \times 0.05 + 2 \times 0.05 = 1.1.$$

Entropia zdroja \mathcal{Z} je $H(\mathcal{Z}) = 0.394$ bitu na znak.

Ak máme dostatočne dlhý N -znakový zdrojový text, potom dĺžku príslušného zakódovaného textu možno odhadnúť číslom

$$N \times 1.1,$$

jej dolná hranica hranica určená podľa vety 3 je $N \times 0.394$.

Dlhý zakódovaný zdrojový text bude teda v tomto prípade o 179% – t.j. skoro 3-krát dlhší ako dolný odhad jeho dĺžky určený entropiou $H(\mathcal{Z})$.

Kódovanie znak po znaku však nie jediným spôsobom, ako zakódovať zdrojový text.

K zdroju \mathcal{Z} s entropiou $H(\mathcal{Z})$ sme definovali zdroj $\mathcal{Z}_{(k)}$ s entropiou $k.H(\mathcal{Z})$, ktorý má za zdrojovú abecedu množinu všetkých k -znakových slov.

V prípade, že \mathcal{Z} je stacionárny nezávislý zdroj, je zdroj $\mathcal{Z}_{(k)}$ tiež stacionárnym nezávislým zdrojom.

Pre strednú dĺžku $d_{\text{opt}}^{(k)}$ kódového slova najkratšieho binárneho prefixového kódovania abecedy \mathcal{Z}^k platí vzťah (10) z vety 3:

$$\begin{aligned} H(\mathcal{Z}_{(k)}) &\leq d_{\text{opt}}^{(k)} < H(\mathcal{Z}_{(k)}) + 1 \\ k.H(\mathcal{Z}) &\leq d_{\text{opt}}^{(k)} < k.H(\mathcal{Z}) + 1 \\ H(\mathcal{Z}) &\leq \frac{d_{\text{opt}}^{(k)}}{k} < H(\mathcal{Z}) + \frac{1}{k} \end{aligned} \quad (11)$$

Veta

Základná veta o kódovaní zdrojov. *Nech $\mathcal{Z} = (Z^*, P)$ je stacionárny nezávislý zdroj s entropiou $H(\mathcal{Z})$.*

Potom je stredná dĺžka zakódovaného binárneho textu pripadajúca na jeden znak zdrojovej abecedy Z zdola ohraničená entropiou $H(\mathcal{Z})$.

Pritom sa dá nájsť prirodzené číslo k a binárne prefixové kódovanie slov zo $Z_{(k)}$ také, že stredná dĺžka zakódovaného textu pripadajúca na jeden znak zdrojovej abecedy Z je ľubovoľne blízko entropii $H(\mathcal{Z})$.

